

Орися (скорочено)

Пантелеймон Куліш

Була в сотника Таволги дочка Орися. Така гарна була, що краща і над ясну зорю в погоду, краща й над місяць серед ночі, краща й над саме сонце, що звеселяє й рибу в морі, і звіра в діброві, і мак у городі. І знали її далеко, по всій Україні. Було, кому з молодого козацтва чи треба, чи не треба чого у Війтовці, ідуть аж за сто верст, аби побачить, що там за дочка в сотника. А Орися була вже не дитина. Подивиться на неї сотник, порадується, що дождав на старість собі такої дочки. Та часом посумує: не хотілось би віддавати таку красуню за старого діда, бо зв'ялить ревнуючи, як билину в полі. Не хотілось би і за молодого шибайголова оддати, що не проживе довго без степу та коня, поляже в полі і залишить Орисю з діточками горювати.

Приснився Орисі раз сон. Прийшла до неї з того світу паніматка та й повідала, що недовго вже дочці залишилось дівувати. Прокинувшись вранці, Орися пішла до панотця проситися поїхати прати до Трубайла, під Турову кручу. Покликав сотник старого Гриву, наказав запрягти коней та повезти дівчат до Трубайла. А той Грива був старий дідуган з бородою сивою до пояса. Знав пана ще змалку; випестив його, вивчив і на коні їздить. Виходив із сотником ледве не всю Польщу, був з ним і в Криму, і на Чорному морі та вже на старість дожити б віку при йому. Звикли вони з сотником один одного добродіями величати.

То викотив Грива з хлопцями віз, добре йому знайомий, що не раз, засівши за його, відбивався од ляхів або татарви, не раз прийняв через нього й нужди немало, як трапиться було утікати із ним по корчах, по болотах, по багнах із залоги. Впряг двох коників, а дівчата повиносили сорочки та рушники, та настільники; наклали повний віз і самі посідали. Орися між ними, як мак у городі.

Вже й луг перед ними. І сюди зелено, і туди зелено. Трава свіжа та молода. Скільки вгорі синього неба, стільки внизу зеленого луку. Реве Трубайло за левадами — не вода, а саме чисте скло, кришталь лине з гори і б'ється на дрібні склянки об каміння. Над річкою висока круча. Дивляться дівчата та й питають в старого Гриви, чого вона називається Туровою. Розповів старий, що колись давно правив Переяславом князь. Поїхав він якось на полювання та й одбивсь од своєї челяді. Побачив він на лощині стадо турів з золотими рогами, а при них дівчину, що своєю красою всю пушу освітила. Став князь її просити стати його жоною. Ала дівчина відмовила. Тоді князь пригрозив її турів постріляти. "Як постріляєш мої тури, то вже більш нічого не стрілятимеш", — відповіла дівчина. Князь розсердився і почав стріляти. Тури кинулись тікати, прибігли на високу кручу і шубовсть у воду. Усі каменем лягли по дну. Сплеснула дівчина руками: "Потопив моїх золоторогів-турів, блукай же тепер по пуші по всі вічні роки!" Отже, й блукає той князь до цього часу та все не знайде свого Переяслава. А дівчинині тури лежать і досі камінням у воді.

Засмутив дівчат старий Грива. Одійшли прать подалі від кручі. Побачили дівчата у

воді відображення — стоїть на кручі князь на коні — га так і обімліли. А козак теж здивувався: чи дівчата, чи русалки повиходили прать сорочки самому підводному цареві. Став старий Грива розпитувать козака, куди їде та чого йому треба у Війтовцях. І пояснив, якою дорогою їхати треба. Подякував козак, повернув коня та й сховався поза деревом. А дівчата розгулялись, розписали козака; то суджений панночці.

Попрали дівчата сорочки, поскладали на віз і поїхали додому. Ще не в'їхавши в двір, побачили коня того козака на подвір'ї. А козак визирнув у віконце, побачив Орісю, зрадив і почав просити сотника віддати за нього Орісю. Гукнув сотник дочку, спитав, чи любий їй козак. Засоромилась дівчина, мовчить. Тоді благословив сотник козака та дочку, а згодом і весілля одгуляли.